

8. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

8.1. Παράγραφος. Ανάπτυξη με σύγκριση και αντίθεση

8.1.1. Ερωτήσεις ελεύθερης ανάπτυξης

8.1.1.1. Σε ένα από τα τεύχη της σειράς «Μια περιπέτεια του Αστερίξ του Γαλάτη» διαβάσετε τις εξής περιγραφές της φυσιογνωμίας των βασικών ηρώων:

Αστερίξ, ο ήρωας αυτών των περιπετειών, μικρόσωμος πολεμιστής αλλά παμπόνηρος και με κοφτερό μυαλό, του εμπιστεύονται χωρίς αμφιβολίες όλες τις επικίνδυνες αποστολές, για τις οποίες συνήθως καταστρώνει και το σχέδιο δράσης. Ο Αστερίξ αντλεί την υπεράνθρωπη δύναμή του από τον μαγικό ζωμό του Δρυίδη Πανοραμίξ.

Οβελίξ, ο αχώριστος φίλος του Αστερίξ. Μεγάλων σωματικών διαστάσεων, προμηθευτής μενίρ σε ολόκληρη την επικράτεια και μεγάλος εραστής του ψητού αγριογούρουνου! Είναι πάντοτε έτοιμος να ακολουθήσει τον Αστερίξ σε μια νέα περιπέτεια και ας μη καταλαβαίνει πάντοτε τι ακριβώς συμβαίνει, αρκεί να υπάρχουν αγριογούρουνα και τρανοί καυγάδες! Η δύναμή του είναι ατελείωτη, επειδή είχε βουτήξει στη μαρμίτα με τον μαγικό ζωμό, όταν ήταν μικρός.

Να οργανώσετε αυτές τις πληροφορίες σε μία παράγραφο, για να εξηγήσετε τη σχέση, τις ομοιότητες και τις διαφορές ανάμεσα σ' αυτά τα δύο πρόσωπα σε ένα παιδί του περιβάλλοντός σας που διατύπωσε την περιέργειά του βλέποντάς σας να διαβάσετε το συναφές εικονογραφημένο περιοδικό. Η παράγραφος θα περιλαμβάνει: **θεματική περίοδο** με την ομοιότητα ή και την αντίθεση ανάμεσα

στα συγκρινόμενα μέλη, **λεπτομέρειες - σχόλια** με τα αντίστοιχα γνωρίσματα των συγκρινόμενων μελών, **περίοδο - κατακλείδα** με το συμπέρασμα ή και μια γενική παρατήρηση και κρίση, καθώς και **συνδεδετικές - μεταβατικές λέξεις και φράσεις** που δηλώνουν σύγκριση και αντίθεση (σ. 115 του σχολικού εγχειριδίου).

8.1.1.2. Πήγατε εκδρομή με συμμαθητές σας σε μια από τις περιοχές της Ελλάδας που διατηρούν τον χαρακτήρα τους. Επειδή δεν συμμερίζεστε πάντοτε τα ενδιαφέροντα των υπολοίπων της παρέας και συχνά κυκλοφορείτε ανεξάρτητα από αυτούς, προσπαθείτε να τους εξηγήσετε τη στάση σας, αξιοποιώντας το περιεχόμενο του ακόλουθου κειμένου που έτυχε να έχετε διαβάσετε και αναπτύσσοντας τα λεγόμενά σας με σύγκριση και αντίθεση σε 150-180 λέξεις. (Η άσκηση μπορεί να είναι προφορική και το ζητούμενο κείμενο να αποτελεί προσχεδιασμένο προφορικό λόγο).

Το ταξίδι του περιηγητή είναι μοναχική υπόθεση: για να δεις, να εξετάσεις, να εκτιμήσεις, πρέπει να είσαι μόνος και ανεμπόδιστος. Από την άλλη πλευρά, οι τουρίστες πρέπει να είναι πολλοί μαζί. Αν τους συναντήσεις, μπορεί να σε παρασύρουν, να σε αποπροσανατολίσουν με τα σχόλια και τις επιθυμίες τους. Αν είναι ενδιαφέροντες ως ανθρώπινοι τύποι, σου χαλάνε τη θέα και αν είναι βαρετοί και φλύαροι, σου καταστρέφουν τις σιωπές και σε αποσπούν από την παρατήρηση με ανησυχίες του είδους: «Εδώ έχει ωραία μαγαζιά» ή «Πού θα πάμε για φαγητό;». Είναι δύσκολο να δεις καθαρά ή να σκεφτείς σε βάθος κατά τη διάρκεια του ταξιδιού, αν έχεις τις συνήθειες του τουρίστα. Αν βιάζεσαι να φωτογραφηθείς μαζί με το άγαλμα της πλατείας, για να δείχνεις μετά πού πήγες ή αν σπεύδεις να ψωνίζεις δωράκια, τότε δεν έχεις την ευκαιρία να συναισθανθείς τίποτε από τη νοοτροπία των ανθρώπων στον τόπο που επισκέπτεσαι, από τον ρυθμό της πόλης τους, από την πρόταση ζωής τους, από τους λόγους που τους διαμόρφωσαν έτσι όπως είναι. Η περιήγηση δεν είναι τουρισμός, δηλαδή δεν είναι διακοπές και συχνά είναι το αντίθετο της ανάπαυλας. Νομίζω ότι ο πρώτος γνωστός περιηγητής είναι ο Οδυσσέας, εφόσον «πολλῶν ἀνθρώπων ἶδεν ἄστεα καί νόον ἔγνω». Δεν τον ενδιέφεραν ούτε οι εμπορικές συναλλαγές ούτε αυτό που λέμε «να διασκεδάσει». «Καλή διασκέδαση!» μου ευχήθηκαν, όταν ξεκινούσα για το Μαρόκο. Αλλά δεν ήταν αυτό ακριβώς που επιθυμούσα. Λαχταρούσα λίγη περιπέτεια, ένα απροσδόκητο συμβάν, μία συγκλονιστική γνωριμία, ένα συναρπαστικό ξεβόλεμα, στις συνθήκες ενός άλλου πολιτισμού. Αυτά ευχήθηκα στον εαυτό μου, μόλις έφτασα στην Καζαμπλάνκα.

8.1.1.3. Σ' ένα λεξικό διαβάσετε:

Στη γενικότερη χρήση του ο όρος παιδεία, ήδη από την κλασική αρχαιότητα, σημαίνει μόρφωση, καλλιέργεια, πολιτισμό, ανθρωπισμό. Με ειδικότερη έννοια ο όρος ταυτίζεται με τον όρο εκπαίδευση.

Χρησιμοποιώντας τον όρο παιδεία με την ευρεία έννοιά του, να τον διακρίνετε από εκείνον της εκπαίδευσης σε μία παράγραφο, με βασικά κριτήρια σύγκρισης - αντίθεσης:

- α) τον υποχρεωτικό ή μη χαρακτήρα,
- β) την ηλικία των υφισταμένων την παιδευτική επίδραση, και
- γ) τους φορείς της αγωγής (οικογένεια, σχολείο, φιλικό και συγγενικό περιβάλλον, Μ.Μ.Ε., πολιτικά κόμματα).

Στην ανάπτυξη της παραγράφου να ακολουθήσετε όποιον από τους δύο αντιθετικούς τρόπους οργάνωσης του υλικού προτιμάτε.

8.1.1.4. Σε μια παράγραφο αναπτυγμένη με σύγκριση - αντίθεση να διακρίνετε τα απομνημονεύματα από την επιστημονική ιστορική συγγραφή. Ως άξονες σύγκρισης - αντίθεσης μπορείτε να χρησιμοποιήσετε:

- α) τον τύπο του αφηγητή (μετέχει ή όχι στα γεγονότα) και την οπτική γωνία της αφήγησης,
- β) τη γλωσσική ποικιλία / ύφος,
- γ) την αξιοπιστία σε σχέση με το ιστορικό γεγονός, και
- δ) το σκοπό της συγγραφής.

Η ανάπτυξη των λεπτομερειών / σχολίων της παραγράφου να παρουσιάζει την αντίθεση σημείο προς σημείο.

8.1.1.5. Φιλοξενήσατε στο σπίτι σας για λίγες ημέρες ένα παιδί του συγγενικού σας περιβάλλοντος. Ο μικρός ήταν γενικά άτακτος και ανέπτυξε καταστροφικές τάσεις προς τα αντικείμενα του σπιτιού. Η συμπεριφορά του σας προβλημάτισε και αναζητήσατε ερμηνεία σε διάφορα βιβλία Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας. Επηρεασμένος/η από κείμενα όπως το ακόλουθο, γράφετε μια επιστολή στους γονείς του «διαβολάκου», όπου συνοψίζετε τη βασική αντίθεση που αναπτύσσεται στο απόσπασμα αυτό (σε μία παράγραφο περίπου 100-120 λέξεων). Για να προσδώσετε έμφαση στα λεγόμενά σας, να χρησιμοποιήσετε αντιθετικές λέξεις και φράσεις.

Ελευθερία, όχι αναρχία

Το μικρό παιδί έχει το δικαίωμα να οργανώσει τη ζωή του με δικούς του νόμους πάνω στη βάση της ανάπτυξης, χωρίς την παρουσία οποιασδήποτε εξωτερικής εξουσίας στην ψυχική και σωματική του σφαίρα. Το παιδί πρέπει να φάει, όταν πεινάει, δεν το βρίζουμε ούτε το δέρνουμε, αλλά το αγαπάμε και το προστατεύουμε αδιάκοπα.

Όλα αυτά φαίνονται τόσο απλά, φυσιολογικά κι ωραία, είναι όμως παράξενο πως πολλοί γονείς, ενθουσιασμένοι από αυτήν την ιδέα, την παρεξηγούν. Ο τετράχρονος Θωμάς κοπανάει τα πλήκτρα του πιάνου του γείτονα μ' ένα ξυλόσφυρο κι οι γονείς του τον κοιτάζουν μ' ένα θριαμβευτικό χαμόγελο που σημαίνει: «Τι θαυμάσιο πράγμα είναι η αυτοδιάθεση!»

Αν μια νέα μητέρα νομίζει πως πρέπει ν' αφήσει το παιδί της να πασαλείψει την πόρτα με κόκκινη μελάνη, τότε αυτή δεν έχει συλλάβει το νόημα της αυτοδιάθεσης.

Αυτή τη διαφορά μεταξύ ελευθερίας και ασυδοσίας πολλοί γονείς δεν μπορούν να τη συλλάβουν. Σ' ένα σπίτι που κυριαρχεί η πειθαρχία τα παιδιά δεν έχουν κανένα δικαίωμα. Σ' ένα άλλο σπίτι στο οποίο τα κακομαθαίνουν, έχουν μόνο αυτά δικαιώματα και κανέναν άλλος. Ενώ σε μια ισορροπημένη οικογένεια παιδιά και γονείς έχουν τα ίδια δικαιώματα.

(Α. Σ. Νηλ, *Θεωρία και πράξη της αντιαυταρχικής εκπαίδευσης*. Μπουκουμάνης, Αθήνα 1972, επιλεγμένα αποσπάσματα σσ. 158-160)

8.1.2. Ερώτηση συνδυασμού σύντομης απάντησης και ελεύθερης ανάπτυξης

8.1.2.1. Στο κύριο άρθρο του πρώτου φύλλου της σχολικής εφημερίδας σας, αναφέρεστε στη δεοντολογία της ειδησεογραφίας και διακρίνετε την πληροφόρηση από την παραπληροφόρηση. Να συμπληρώσετε τον ακόλουθο πίνακα με δύο τουλάχιστον στοιχεία σε κάθε στήλη και, χρησιμοποιώντας το σύνολο των στοιχείων, να συνθέσετε μία παράγραφο με σύγκριση και αντίθεση, είτε παρουσιάζοντας πρώτα τα γνωρίσματα του ενός μέλους και ύστερα εκείνα του άλλου, είτε καταγράφοντας σημείο προς σημείο τις διαφορές των αντιπαρατιθέμενων μελών.

ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ	ΠΑΡΑΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ
A) Χρησιμοποιεί κυρίως ουσιαστικά και ρήματα. B) Προβάλλει τα γεγονότα ανάλογα με τη σπουδαιότητά τους για τη ζωή της κοινωνίας. Γ) Τα σχόλια είναι σαφή και ρητά ή δηλώνεται η προέλευσή τους. Δ) Απευθύνεται στη λογική. Ε) ΣΤ) ...	α) Στηρίζεται στα επίθετα και στους προσδιορισμούς. β) Προβάλλει προσωπικές υποθέσεις ως ειδήσεις γενικού ενδιαφέροντος. γ) Τα σχόλια είναι έμμεσα και υπαινικτικά ή δεν δηλώνεται η προέλευσή τους. δ) Απευθύνεται στο συναίσθημα. ε) στ) ...

8.1.2.2. Στην ακόλουθη παράγραφο να εντοπίσετε:

- α) τη θεματική της πρότασης,
- β) τον τρόπο ανάπτυξης της θεματικής περιόδου και τις λέξεις ή φράσεις της παραγράφου που δηλώνουν αντίθεση.
- γ) Με βάση τις παρατηρήσεις σας, να συμπληρώσετε τις κενές στήλες του πίνακα που δίνεται μετά την παράγραφο.
- δ) Ακολουθώντας τον τρόπο οργάνωσης της παραγράφου που διαβάσατε, να συνθέσετε μια δική σας, στην οποία να αντιδιαστέλλετε δύο προσωπικότητες της σύγχρονης ή παλαιότερης εποχής ως προς το χαρακτήρα, τη συμπεριφορά, το έργο και την προσφορά τους στο κοινωνικό σύνολο.

Αν βάλουμε πλάι-πλάι τον θρύλο Σωκράτης και τον θρύλο Βοναπάρτης, θα ιδούμε πως ο δεύτερος είναι ο κατά πολύ επικρατέστερος. Έχει μεγαλύτερη λάμψη, άρα περισσότερη έλξη. Είναι και νοητός στους ασύγκριτα περισσότερους. Δεν χρειάζεται να διαθέτεις γνώσεις στρατηγικής για να θαυμάζεις τον Βοναπάρτη. Σου αρκεί που είναι εκείνος που βρήκε το μέσο να φτάσει στην παντοδυναμία, να εξουσιάζει εκατομμύρια ψυχές, να γκρεμίζει και να στήνει θρόνους, να ξεκινήσει από την κοινωνική αφάνεια για να υψωθεί σε μύθο. Αντίθετα, για να εκτιμήσεις τον Σωκράτη δεν αρκεί να σου το λένε, πρέπει και να σε ενδιαφέρει η ηθική διδασχή, το ηθικό πρόβλημα της ζωής, να μπορείς να ανακαλύψεις το πρότυπο πίσω από το μαθητή Πλάτωνα, να έχεις κάποια γεύση φιλοσοφίας, ένα αίσθημα σεβασμού για το μαρτύριο. Ο Σωκράτης είναι το άτομο που θυσιάζεται στον νόμο της Πολιτείας, ενώ ο Βοναπάρτης το άτομο που θυσιάζει τον νόμο της πολιτείας στον εαυτό του. Ο πρώτος στέκεται ολομόναχος, ακόμα κι ανάμεσα στη χούφτα τους μαθητές του. Ο δεύτερος λάμπει στο προσκήνιο, μ' όλους τους προβολείς συγκεντρωμένους πάνω του και με πίσω του παραταγμένα κόρα³ ατελείωτα να τον υμνολογούν, να του κάνουν φόντο. Ο πρώτος είναι φτωχοντυμένος, ο δεύτερος πετυχαίνει να κάνει ακόμα και την κάπως λιτή, σε σύγκριση με τις στολές που φοράνε οι στρατάρχες του, περιβολή του θρυλική φιγούρα. Ο Σωκράτης, πεθαίνοντας ανάμεσα στους λίγους μαθητές του, συγκινεί άμεσα ελάχιστους από τους κατοπινούς. Ο Βοναπάρτης, ξεμοναχιασμένος στο βράχο της Αγίας Ελένης, προκαλεί υστερίες περιπάθειας, υψώνεται σε Προμηθέα καρφωμένο στον

---

³ Το κόρο = η χορωδία

Καύκασο, ένας ήρωας «ρομαντικός». Ο Βοναπάρτης πετυχαίνει έτσι ν' αρπάζει από τον Σωκράτη ακόμα και τον πένθιμο φωτοστέφανο της τραγικής μοναξιάς. Κατά τα άλλα ο Σωκράτης κάνει τον άνθρωπο ζώο συνειδητό, ο Βοναπάρτης ζώο ασύνειδο.

(Αγγελου Τερζάκη, *Ποντοπόροι*, Εκδόσεις των φίλων, Αθήνα 1975, σσ. 79-80, ελαφρά διασκευή)

ΜΕΡΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΥ	ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΣ/ ΑΝΤΙΘΕΤΙΚΟΣ ΤΡΟΠΟΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΤΟ ΥΛΙΚΟΥ	ΛΕΞΕΙΣ - ΚΛΕΙΔΙΑ	ΛΕΞΕΙΣ ΠΟΥ ΔΗΛΩΝΟΥΝ ΑΝΤΙΘΕΣΗ
Θεματική πρόταση	Αντίθεση ανάμεσα στα συγκρινόμενα μέλη		
Λεπτομέρειες / Σχόλια	1 ^ο σημείο σύγκρισης - αντίθεσης 2 ^ο σημείο σύγκρισης - αντίθεσης 3 ^ο σημείο κοκ		
Κατακλείδα	Συμπέρασμα / γενική παρατήρηση / κρίση		

8.1.3. Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

8.1.3.1. Στο μάθημα της Λογοτεχνίας αναλάβετε να παρουσιάσετε τις διαφορές ανάμεσα στην Παλιά και τη Νέα Αθηναϊκή Σχολή. Αξιοποιώντας τα στοιχεία του ακόλουθου πίνακα να συνθέσετε μία παράγραφο με σύγκριση - αντίθεση. Να προσθέσετε τη θεματική περίοδο και την περίοδο κατακλείδα και να αναπτύξετε την αντίθεση σημείο προς σημείο, ώστε να φανούν εντονότερα οι διαφορές.

ΠΑΛΙΑ ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΣΧΟΛΗ	ΝΕΑ ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΣΧΟΛΗ
<ul style="list-style-type: none"> - Γενικά χαρακτηριστικά: τα θέματα πηγάζουν από το ηρωικό παρελθόν, αρχαίο και μεσαιωνικό, γράφονται σε γλώσσα καθαρεύουσα έως αρχαϊζουσα, έχουν μελαγχολική διάθεση, έκφραση χαλαρή, ύφος πομπώδες. - Η ακμή της σχολής εκτείνεται από το 1830-1880. - Κύριοι εκπρόσωποι: Παναγιώτης και Αλέξανδρος Σούτσος, Αχιλλέας Παράσχος, Δημήτριος Βικέλας, Εμμανουήλ Ροΐδης κ.ά.	<ul style="list-style-type: none"> • Γενικά χαρακτηριστικά: τα θέματα απηχούν κοινωνικές και πολιτικές ανακατατάξεις της εποχής, απεικονίζουν τα ήθη και το χαρακτήρα του ελληνικού λαού, δίνεται μάχη για την επικράτηση της δημοτικής, η έκφραση είναι απλή με τη θέρμη της κοινής ομιλίας. • Ακμάζει από το 1880 ως το 1922. • Κυριότεροι εκπρόσωποι: Κωστής Παλαμάς, Γιάννης Ψυχάρης, Γεώργιος Δροσίνης, Ανδρέας Καρκαβίτσας, Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης κ.α.

(Οι πληροφορίες του ανωτέρω πίνακα προέρχονται από τα Κ.Ν.Λ. Β' Λυκείου, σσ. 67-68 και 72-76.)

8.1.3.2. Στην προσπάθειά σας να πείσετε τους γονείς σας να αντικαταστήσουν το παλιό σας πικ-απ με μία συσκευή για ψηφιακούς δίσκους, συγκεντρώνετε ένα προς ένα τα σημεία ως προς τα οποία οι ψηφιακοί δίσκοι υπερέχουν από τους δίσκους του βινυλίου. Βάσει των σημείων αυτών, τα οποία περιλαμβάνονται στον ακόλουθο πίνακα, να συνθέσετε μία παράγραφο, χρησιμοποιώντας αντιθετικούς συνδέσμους, καθώς και λέξεις / φράσεις που δηλώνουν σύγκριση και αντίθεση. Το κείμενό σας θα αποτελεί προσχεδιασμένο προφορικό λόγο.

ΨΗΦΙΑΚΟΣ / ΟΠΤΙΚΟΣ ΔΙΣΚΟΣ (CD)	ΔΙΣΚΟΣ ΒΙΝΥΛΙΟΥ
<p>A) Λειτουργεί με ακτίνα λέιζερ, η οποία δεν φθείρεται.</p> <p>B) Παρέχει μέχρι πάνω από μιας ώρας αδιάκοπη ακρόαση.</p> <p>Γ) Έχει απεριόριστο χρόνο ζωής με λογική χρήση.</p> <p>Δ) Έχει μικρό και πρακτικό μέγεθος και αποθηκεύεται, ταξινομείται και μεταφέρεται εύκολα.</p> <p>ΣΤ) Μπορείς να διακόψεις το παίξιμο κι έπειτα να το συνεχίσεις ακριβώς από το σημείο που το διέκοψες.</p>	<p>α) Λειτουργεί με διαμαντένια κεφαλή και βελόνα, που είναι αναλώσιμα και χρειάζονται αλλαγή.</p> <p>β) Πρέπει να αλλάζουμε πλευρά περίπου κάθε 20 λεπτά.</p> <p>γ) Έχει περιορισμένο χρόνο ζωής, με λογική χρήση.</p> <p>ε) Λόγω του μεγέθους του είναι άβολος στην αποθήκευση, στην ταξινόμηση και στη μεταφορά.</p> <p>στ) Δεν είναι εύκολο να διακόψεις το παίξιμο χωρίς να φθείρεις το δίσκο και είναι σχεδόν αδύνατο να το συνεχίσεις ακριβώς από το σημείο της διακοπής.</p>

8.1.3.3. Οι ακόλουθες παράγραφοι είναι αναπτυγμένες με σύγκριση και αντίθεση, αλλά είναι ημιτελείς. Η Α είναι παραμύθι το οποίο λέτε σ' ένα παιδί του περιβάλλοντός σας, εμπνευσμένοι από την ιστορία του Όσκαρ Ουάιλντ «Ο σκληρόκαρδος γίγαντας»⁴. Η Β αποτελεί γραπτή εργασία για το σχολείο ενός γνωστού σας παιδιού της Β' Γυμνασίου που σας ζητά να το βοηθήσετε. Και η Γ ανήκει στο ημερολόγιό σας, όπου καταγράφετε, μεταξύ άλλων, τις ανησυχίες σας για ζητήματα τέχνης. Αφού διαβάσετε κάθε ημιτελή παράγραφο, να επιλέξετε μία και να συνεχίσετε την αντίθεση, αναπτύσσοντας το δεύτερο μέλος και αναφερόμενοι στις ίδιες λεπτομέρειες με αυτές του πρώτου μέλους⁵.

A. *Μια φορά κι έναν καιρό ζούσαν σε ένα δάσος δύο γίγαντες. Ένας κακός κι ένας καλός. Ο κακός γίγαντας δεν δεχόταν ποτέ επισκέπτες. Είχε κτίσει έναν πελώριο τοίχο ολόγυρα στον κήπο, επειδή φοβόταν μη μπει κανείς και κόψει φρούτα ή λουλούδια και είχε συρματοπλέγμα στην πόρτα, για να μη περνούν ανάμεσα απ' τα κάγκελα οι μπάλες των παιδιών που έπαιζαν απ' έξω. Είχε στήσει και σκιάχτρα για να μη κατεβαίνουν τα πουλιά και τρώνε τα σταφύλια από την κληματαριά. Είχε έναν βοηθό, τον Ακαμάτη, στον οποίο δεν μιλούσε σχεδόν ποτέ. Ο Ακαμάτης έμενε σε ένα μικρό σπιτάκι στην άκρη του κήπου και είχε δικαίωμα να τρώει μόνο ό,τι απέμεινε από το τραπέζι του γίγαντα. Στην άλλη πλευρά του δάσους, ο καλός γίγαντας.....*

B. *Καθώς θα προχωρούμε στην Ιλιάδα, θα διαπιστώνουμε, πλάι στις πολλές και σημαντικές ομοιότητες, και πολλές διαφορές από την Οδύσσεια. Και πρώτα πρώτα στην αντίληψη για το θείο: Στην Ιλιάδα οι θεοί έχουν ανθρώπινες αδυναμίες, διαφωνούν μεταξύ τους και συχνά αντιμάχονται και ξεγελούν ο ένας τον άλλον. Ενεργούν αυθαίρετα, με κίνητρο τα προσωπικά τους πάθη κι έτσι οι άδικοι δεν τιμωρούνται πάντοτε. Γι' αυτό, η Ιλιάδα θεωρείται ότι είναι έργο της νεότητας του Ομήρου, όταν ακόμη δεν είχε νιώσει έντονη την ανάγκη να απονέμεται δικαιοσύνη στον κόσμο. Στην Ιλιάδα ο Όμηρος ψάλλει την αξία που έχει να αγωνίζεται κανείς για την πατρίδα του. Έπειτα, ο αφηγημένος χρόνος στην Ιλιάδα καλύπτει ένα μικρό κομμάτι του μύθου του τρωικού πολέμου (52 ημέρες). Από την άλλη πλευρά, στην Οδύσσεια⁶.....*

⁴ Βλ. και Κ.Ν.Α. Α' Γυμνασίου, σσ. 49-53.

⁵ Τα κείμενα παρατίθενται με σειρά ανάλογη του βαθμού δυσκολίας τους, αρχίζοντας από το ευκολότερο.

⁶ Τα στοιχεία προέρχονται από την εισαγωγή της Ιλιάδας, Ο.Ε.Δ.Β. σ. 7 και από το άρθρο του Δ. Μαρωνίτη «Μ' ένα στεφάνι φως» στον τόμο *Διαλέξεις*, εκδ. Στιγμή, Αθήνα 1992, σσ. 156-157.

Γ. Δευτέρα, 7 Μάη (British Museum)

Ο Παρθενών γεμάτος άλογα. Ο καταπληκτικός ρυθμός των αλόγων στην πομπή των Παναθηναίων· αυτή η μουσική.

(Γ. Σεφέρης, *Μέρες Στ'*, εκδ. Ίκαρος, Αθήνα 1986, σ. 21)

Πώς δικαιολογείται αυτή η εντύπωση του Σεφέρη; Τι αναλογίες υπάρχουν ανάμεσα στη γλυπτική και τη μουσική; Η γλυπτική είναι η τέχνη του όγκου. Τα έργα της αναπτύσσονται στον χώρο, καταλαμβάνουν ένα μέρος του και συγχρόνως τον οργανώνουν. Ανάμεσα στα στοιχεία της μορφής ενός γλυπτού υπάρχουν αναλογίες και σχέσεις οι οποίες μπορούν να δημιουργούν ρυθμό. Γι' αυτό, ο Paul Klee υποστηρίζει ότι «η εκλογή των στοιχείων της μορφής και οι μεταξύ τους σχέσεις είναι ανάλογες με ένα μουσικό μοτίβο και θέμα» και ο Claudel είναι βέβαιος ότι «το μάτι ακούει». Η μουσική, τώρα,⁷ .....

8.1.3.4. Η ακόλουθη παράγραφος είναι δομημένη με σύγκριση - αντίθεση, η οποία αναπτύσσεται σημείο προς σημείο. Αλλά η παράγραφος είναι αποσπασματική, καθώς από τις λεπτομέρειες / σχόλια απουσιάζουν τα γνωρίσματα του ενός από τα δύο συγκρινόμενα μέλη. Αφού τη διαβάσετε προσεκτικά, να συμπληρώσετε στα κενά διαστήματα τα γνωρίσματα και του άλλου μέλους της σύγκρισης.

Παρότι για τους πολλούς η σεξουαλική επιθυμία και ο έρωτας είναι το ίδιο πράγμα, εντούτοις οι δύο έννοιες κακώς ταυτίζονται. Η επιθυμία είναι κεντρομόλος, γιατί ο «άλλος» είναι «αντικείμενο» που υπάρχει και λογαριάζεται μόνο ως μέσο για την ικανοποίηση μιας «δικής μου» ανάγκης .....

Επιπλέον η επιθυμία, όταν μένει χωρίς έλεγχο, όρεξη άπληστη και τυφλή, κατεβάζει χαμηλά το επίπεδο των απαιτήσεων, εμπνέει μικρόχαρες σκέψεις, οδηγεί στη βαναυσότητα, στην πνευματική στειρότητα, στην ηθική αναπηρία .....

Κι ακόμα η επιθυμία δημιουργεί σχέσεις απρόσωπες, ενώνει όλους μέσα στην ανωνυμία και τους εξισώνει προς τα κάτω .....

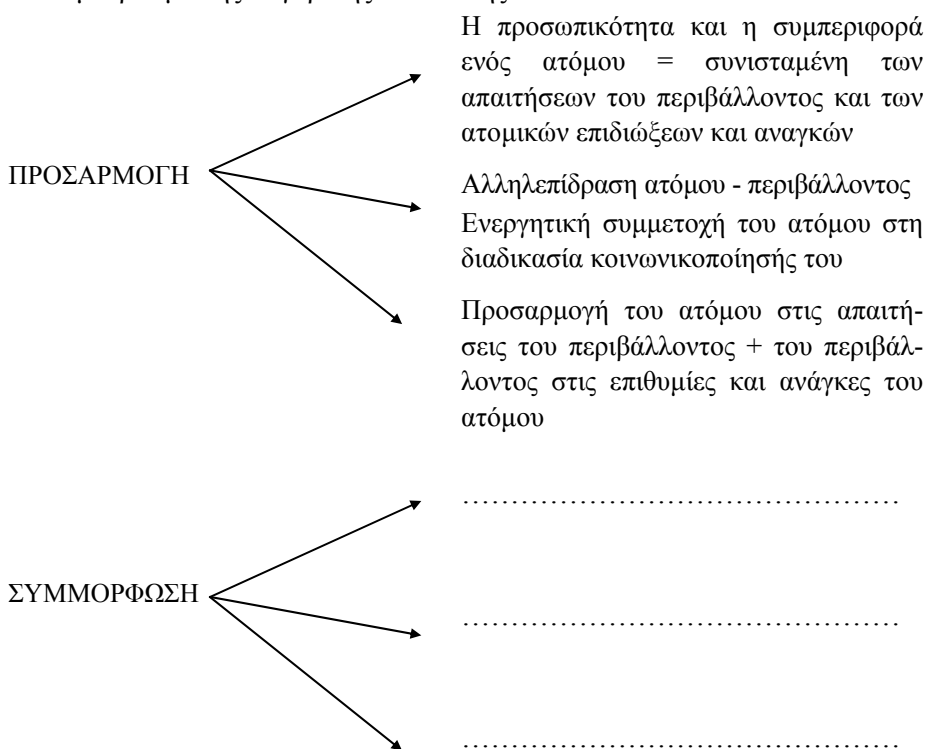
Τέλος οι σχέσεις που συνάπτονται με την επιθυμία, είναι κατά «συμβεβηκός», τμηματικές, προσωρινές, τυχαίες. Και για τούτο όταν ο δεύτερος όρος αλλάζει (άλλο «αντικείμενο» παίρνει τη θέση του προηγούμενου), η κατάσταση δεν μεταβάλλεται ριζικά .....

(Ε. Παπανούτσου, *Πρακτική Φιλοσοφία*, εκδ. Δωδώνη, Αθήνα 1972, σσ. 85-89, επιλεγμένα αποσπάσματα)

⁷ Σχετικά με αυτήν την αντίληψη για τη σχέση γλυπτικής και μουσικής βλ. και Wassily Kandinsky, *Τέχνες και Καλλιτέχνες*, εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα 1986. Ειδικότερα για την άποψη ότι η αρχιτεκτονική είναι η μουσική στο χώρο βλ. το βιβλίο του Paul Valéry *Ο Ευπαλίνος ή ο αρχιτέκτων*, μτφρ. Ελ. Λαμπρίδη, εκδ. Άγρα, Αθήνα, 1988.

8.1.3.5. Το διάγραμμα που ακολουθεί προέρχεται από σημειώσεις σε μια παράγραφο, όπου αναπτύσσονται με σύγκριση - αντίθεση οι έννοιες «προσαρμογή» και «συμμόρφωση». Δεν είναι όμως πλήρες, γιατί περιέχει τα γνωρίσματα μόνο του ενός μέλους της σύγκρισης.

- α) Στο ακόλουθο διάγραμμα να συμπληρώσετε τα χαρακτηριστικά του άλλου μέλους, διατυπώνοντας τις κατάλληλες ονομαστικές φράσεις.
- β) Να μετασχηματίσετε τις ονομαστικές φράσεις σε ρηματικές αναλόγου περιεχομένου και, χρησιμοποιώντας τις κατάλληλες διαρθρωτικές λέξεις (λέξεις που δηλώνουν απαρίθμηση στοιχείων ή εναντίωση), να αναπτύξετε τις λεπτομέρειες / σχόλια της παραγράφου. Στις λεπτομέρειες / σχόλια να παρουσιασθούν πρώτα όλα τα γνωρίσματα του ενός μέλους της σύγκρισης- αντίθεσης και στη συνέχεια εκείνα του άλλου.
- γ) Να ολοκληρώσετε την παράγραφο, διατυπώνοντας τη θεματική της πρόταση και την περίοδο κατακλείδα της, στην οποία να εκφράζετε το συμπέρασμα της σύγκρισης- αντίθεσης των δύο εννοιών.

(Τα σημεία διάκρισης των δύο εννοιών προέρχονται από: το βιβλίο των Ν. Γ. Παπαδόπουλου & Δημ. Η. Ζάχου, *Ψυχολογία*, εκδ. Κέντρο Ψυχολογικών Μελετών, Αθήνα 1985, σ. 142.)

8.1.3.6. Στο ακόλουθο απόσπασμα ο ιστορικός Θουκυδίδης σκιαγραφεί την προσωπικότητα του Περικλή σε αντιδιαστολή με εκείνη των διαδόχων του. Αφού το διαβάσετε προσεκτικά

- α) να κατατάξετε το πληροφοριακό υλικό που αυτό σας παρέχει, με άξονες σύγκρισης- αντίθεσης το χαρακτήρα και την προσωπικότητα του Περικλή και των διαδόχων του, τις πολιτικές αρχές τους, την τακτική τους στον Πελοποννησιακό πόλεμο και, τέλος, τις συνέπειες της πολιτικής τους, συμπληρώνοντας τον πίνακα που δίνεται μετά από το κείμενο. Έπειτα,
- β) να αξιοποιήσετε το υλικό που κατατάξατε, για να συνθέσετε μια παράγραφο, στην οποία με αντιπαράθεση σημείο προς σημείο να παρουσιάζετε τον Περικλή και τους διαδόχους του.

Θουκυδίδη Ιστορία, 2,65

Και πραγματικά, όσο χρονικό διάστημα κυβέρνησε την πόλη σε καιρό ειρήνης, την κυβερνούσε με σύνεση και την κράτησε μακριά από κλυδωνισμούς, και αναδείχθηκε στις μέρες του πολύ δυνατή, και όταν ξέσπασε ο πόλεμος, αυτός φαίνεται πως και σ' αυτή την περίπτωση υπολόγισε από πριν σωστά τη δύναμη της πόλης. Και έζησε μετά την κήρυξη του πολέμου δύο χρόνια και έξι μήνες κι όταν πέθανε, ακόμα πιο πολύ αποδείχθηκε η ορθότητα των προβλέψεών του σχετικά με τον πόλεμο. Αυτός δηλαδή υποστήριζε πως θα υπερισχύσουν, αν δεν αναλάβουν επιθετική ενέργεια και φροντίζουν το ναυτικό και δεν προσπαθούν να επεκτείνουν την κυριαρχία τους όσο διαρκεί ο πόλεμος, ούτε διακινδυνεύουν σε βάρος της πόλης.

Οι Αθηναίοι όμως και όλα αυτά τα έκαμαν ανάποδα και σε άλλα που θεωρούνταν πως ήταν άσχετα με τον πόλεμο σύμφωνα με τις ιδιωτικές φιλοδοξίες και τα προσωπικά τους κέρδη άσκησαν κακή πολιτική και για την πόλη τους και για τους συμμάχους, περιπτώσεις που όταν πετύχαιναν, για τα άτομα πιο πολύ ήταν τιμή και ωφέλεια, ενώ όταν δεν πήγαιναν καλά, απέβαιναν φθορά της πόλης για τον πόλεμο. Και η αιτία ήταν ότι εκείνος βέβαια, επειδή ασκούσε μεγάλη επιρροή, που πήγαζε και από το αξίωμα και από την ισχυρή διάνοια, και ήταν κατά κοινή παραδοχή εντελώς αδιάφθορος από χρήματα, εξουσίαζε το λαό με τη συγκατάθεσή του και δεν παρασύρονταν πιο πολύ απ' αυτόν παρά ο ίδιος τον κατήθυνε, γιατί δεν μιλούσε για να τους κολακέψει στην προσπάθειά του να αποκτήσει δύναμη με αθέμιτα μέσα, αλλά μπορούσε να τους αντισταθεί, ακόμα κι αν προκαλούσε την οργή τους, επειδή κατείχε τη δύναμη αξιοκρατικά. Κάθε φορά

λοιπόν που διαπίστωνε ότι αυτοί είχαν κάπως παράκαιρο θάρρος από αλαζονεία, με το λόγο τούς ενέπνεε φόβο, κι όταν πάλι ότι φοβούνταν παράλογα, τους ενέπνεε θάρρος. Και το πολίτευμα ήταν τυπικά βέβαια, δημοκρατία, στην πραγματικότητα όμως εξουσία από τον πρώτο πολίτη. Αντίθετα οι πολιτικοί που τον διαδέχτηκαν, επειδή ήταν περίπου ίσοι μεταξύ τους και επειδή επιθυμούσε ο καθένας να γίνει πρώτος, ρίχτηκαν στην εκτέλεση πράξεων που ευχαριστούσαν το λαό, και με θυσία ακόμα των δημοσίων υποθέσεων. Εξαιτίας αυτών και πολλά άλλα σφάλματα έγιναν, όπως είναι φυσικό σε μεγάλη πόλη που ασκεί ηγεμονία, και η εκστρατεία στη Σικελία απέτυχε, η οποία δεν ήταν τόσο κακός υπολογισμός της δύναμης αυτών, εναντίον των οποίων έκαμαν την εκστρατεία, όσο επειδή αυτοί που έστειλαν το εκστρατευτικό σώμα δεν ψήφιζαν όσα συνέφεραν σ' αυτούς που έφευγαν, αλλά εξαιτίας των προσωπικών ραδιουργιών για την εξασφάλιση της επιρροής στο λαό, και στη μείωση της μαχητικής ικανότητας του στρατού συνέλεσαν και για πρώτη φορά προκλήθηκε εμφύλια διαμάχη.

	ΠΕΡΙΚΛΗΣ	ΔΙΑΔΟΧΟΙ
α) Χαρακτήρας - προσωπικότητα		
β) Πολιτικές αρχές		
γ) Τακτική στον Πελοποννησιακό πόλεμο		
δ) Συνέπειες της πολιτικής του(ς)		

8.Ι.4. Ερώτηση συνδυασμού σύντομης απάντησης και αντικειμενικού τύπου

Η παρούσα παράγραφος είναι δομημένη με σύγκριση - αντίθεση. Αφού τη διαβάσετε, να απαντήσετε στην ερώτηση που ακολουθεί.

Οι δυνάμεις που αλλάζουν την επιφάνεια της Γης, διακρίνονται σε δύο κατηγορίες: τις ενδογενείς και τις εξωγενείς. Οι ενδογενείς δυνάμεις έχουν αιτία γέννησής τους το εσωτερικό της Γης και τείνουν να κάνουν πιο έντονο το ανάγλυφο της επιφάνειάς της. Η κίνηση των λιθοσφαιρικών πλακών για παράδειγμα, αναπτύσσει τάσεις μεταξύ τους που, μερικές φορές, είναι αρκετά μεγάλες για να ανυψώσουν μια νέα οροσειρά. Αντίθετα οι εξωγενείς δυνάμεις έχουν την πηγή τους έξω από τη λιθόσφαιρα και τείνουν να ομαλοποιήσουν την επιφάνεια της Γης. Το νερό (βροχές, ποτάμια, παγετώνες) και ο άνεμος «τρώνε» υπομονετικά επί αιώνες τις ανωμαλίες του εδάφους και μεταφέρουν τα υλικά που αποσπούν από τα ψηλά στα χαμηλά σημεία, κάνοντας τα βουνά πιο χαμηλά και πιο στρογγυλεμένα και τις πεδιάδες πιο πλατιές και με πιο πολύ χώμα. Αν δρούσαν μόνες τους οι εξωγενείς δυνάμεις, σε μερικά εκατομμύρια χρόνια η Γη θα ήταν επίπεδη, χωρίς ανωμαλίες στην επιφάνειά της.

(Γεωγραφία, Α΄ Γυμνασίου, ΟΕΔΒ, Αθήνα 1997, σ. 91, ελαφρά διασκευή)

Οι ισχυρισμοί που ακολουθούν αναφέρονται στην παράγραφο που διαβάσατε, αλλά δεν είναι όλοι σωστοί. Να δηλώσετε ποιοι είναι σωστοί και ποιοι λανθασμένοι, σημειώνοντας Χ στο αντίστοιχο πλαίσιο. Στη συνέχεια να τεκμηριώσετε την εκάστοτε επιλογή σας, παρέχοντας τα στοιχεία εκείνα που θεωρείτε απαραίτητα.

ΣΩΣΤΟ ΛΑΘΟΣ

1. Στη θεματική πρόταση της παραγράφου δηλώνονται η διαιρετέα έννοια και το πηλίκιο της διαίρεσης.	☐	☐
2. Στις λεπτομέρειες / σχόλια της παραγράφου η σύγκριση - αντίθεση γίνεται σημείο προς σημείο, χωρίς να ολοκληρώνεται πρώτα το πρώτο σκέλος της αντίθεσης.	☐	☐
3. Η μετάβαση από τη θεματική πρόταση στις λεπτομέρειες/ σχόλια της παραγράφου γίνεται με τη λέξη - κλειδί που συνιστά το πρώτο μέλος της αντίθεσης.	☐	☐
4. Στις λεπτομέρειες / σχόλια της παραγράφου η σύνδεση του πρώτου με το δεύτερο μέλος της αντίθεσης γίνεται με τη χρήση αντιθετικού συνδέσμου.	☐	☐
5. Το πρώτο και το δεύτερο μέλος της αντίθεσης αναπτύσσονται με ανάλογο τρόπο (θεωρία- παράδειγμα).	☐	☐
6. Η παράγραφος αυτή δεν έχει κατακλείδα.	☐	☐

Δικαιολόγηση .....

8.ΙΙ. Ο ρόλος της αντίθεσης στη συνοχή του κειμένου

α) Η συνοχή προτάσεων και περιόδων

8.Π.α.1. Ερώτηση σύντομης απάντησης

Στις ακόλουθες προτάσεις εκφράζεται εναντίωση άλλοτε προς κάτι πραγματικό και άλλοτε προς κάτι πιθανό, ενδεχόμενο, ακόμη και αδύνατον. Αφού αναγνωρίσετε κάθε περίπτωση, να τη μετατρέψετε στην αντίθετή της.

Παράδειγμα: (ενδεχόμενο) *Και να της το χάριζε, δε θα το δεχόταν*
(πραγματικό) *Αν και της το χάρισε, δεν το δέχτηκε.*

- α) *Ο ήρωας αυτής της ιστορίας ήταν τόσο φυγόπυρος, που και παξιμάδι να του έδινες αυτός το ήθελε βρεμένο.*
- β) *Και να αγόραζε υπολογιστή, δε θα μπορούσε να τον χρησιμοποιήσει άμεσα, γιατί δεν ήξερε το χειρισμό του.*
- γ) *Η παράσταση στο θέατρο της Επιδαύρου ήταν τόσο συναρπαστική που, αν και έπιασε βροχή, οι θεατές παρέμειναν στις θέσεις τους μέχρι το τέλος της.*
- δ) *Μετά από τόσα ψέματα που μας είχε διηγηθεί, και την αλήθεια να μας έλεγε, δε θα τον πιστεύαμε.*
- ε) *Είναι τόσο εξωστρεφής που, και να θέλει να κρύψει κάποιο συναίσθημα, τον προδίδει το ύφος του.*
- στ) *Και να είχε τη δυνατότητα να ταξιδέψει, πάλι θα το απέφευγε, γιατί ζαλίζεται στο αυτοκίνητο και φοβάται το αεροπλάνο.*

8.Π.α.2. Ερωτήσεις αντικειμενικού τύπου

Π.α.2.1. Στις ακόλουθες περιόδους οι αντιθετικοί σύνδεσμοι συνδέουν τις προτάσεις, είτε παρατακτικά με απλή ή επιδοτική αντιθετική σύνδεση, είτε υποτακτικά, με σύνδεση που δηλώνει εναντίωση προς κάτι πραγματικό ή κάτι μη πραγματικό.

Να εντοπίσετε αυτές τις μορφές αντιθετικής σύνδεσης αντιστοιχίζοντας τις προτάσεις της στήλης Α με τον τρόπο σύνδεσης των προτάσεων, στήλη Β, και με το είδος της αντίθεσης, στήλη Γ. Να γράψετε τις επιλογές σας στα δύο κενά διαστήματα που υπάρχουν πριν από κάθε πρόταση της στήλης Α.

A	B	Γ
ΠΕΡΙΟΔΟΙ	ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΟΔΩΝ	ΕΙΔΟΣ ΤΗΣ ΑΝΤΙΘΕΣΗΣ
<p>-- Τον βασάνισαν πολύ, κι όμως δεν αποκάλυψε τους συνεργάτες του.</p> <p>-- Όχι μόνο δεν ήρθε στην ώρα του, μα ούτε και ζήτησε συγγνώμη.</p> <p>-- Ενώ δεν του είπα την αλήθεια, αυτός τη διαισθάνθηκε.</p> <p>-- Δεν θα έπρεπε να τεμπελιάζεις, κι αν ακόμα δεν είχες διάβασμα.</p> <p>-- Δεν μιλούσε καθόλου, παρά άκουγε με προσοχή.</p> <p>-- Όχι μόνο τηλεφώνησε στη γιορτή μου, αλλά και έστειλε λουλούδια.</p> <p>-- Και που του έκαναν παρατήρηση, πάλι δεν συμμορφώθηκε.</p> <p>-- Κι αν ακόμα πληγώθηκες, δεν θα 'πρεπε να του το ανταποδώσεις.</p>	<p>1. Παρατακτική</p> <p>2. Υποτακτική</p>	<p>A. Απλή</p> <p>B. Επιδοτική</p> <p>Γ. Εναντίωση προς κάτι πραγματικό</p> <p>Δ. Εναντίωση προς κάτι μη πραγματικό</p>

8.Π.α.2.2. Να προσδιορίσετε τον τρόπο με τον οποίο δηλώνεται η αντίθεση στις ακόλουθες περιόδους, αντιστοιχίζοντας τα δεδομένα της στήλης Α με εκείνα της στήλης Β και γράφοντας την επιλογή σας στο κενό διάστημα που υπάρχει μπροστά από κάθε περίοδο της στήλης Α. (Τρία στοιχεία της στήλης Β περισσεύουν).

Α	Β
<ul style="list-style-type: none"> - <i>Κάνει το σοφό και δεν ξέρει τα πιο απλά πράγματα.</i> - <i>Δεν κλαίω· ουρλιάζω.</i> - <i>Η σύζευξη της φρόνησης με το πάθος εξασφαλίζει την πορεία του ανθρώπου, η αντίθεσή τους την ακινητεί.</i> - <i>Από το ένα μέρος ο παθητικός τύπος ανθρώπου, ήσυχος και βολικός, από το άλλο ο ενεργητικός, τραχύς, πιεστικός και ανυπόμονος.</i> 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Αντίθεση εννοιών, χωρίς τη χρήση αντιθετικού συνδέσμου 2. Χρήση αντιθετικού συνδέσμου 3. Παράλειψη αντιθετικού συνδέσμου 4. Χρήση του συνδέσμου «και» ως αντιθετικού 5. Αντίθεση εννοιών και χρήση φράσεων που δηλώνουν αντίθεση 6. Χρήση φράσεων που δηλώνουν αντίθεση 7. Επίρρημα που χρησιμοποιείται ως αντιθετικός σύνδεσμος

(Το 3^ο απόσπασμα από το άρθρο του Ε. Παπανούτσου «Δίδυμες δυνάμεις: Η φρόνηση και το πάθος», εφημερίδα «Το Βήμα», 1.10.81. Το 4^ο απόσπασμα από το βιβλίο του Παπανούτσου *Οι δρόμοι της ζωής*, εκδ. Φιλιπότη, Αθήνα 1990, σ. 248.)

8.Π.α.2.3. Με τις ακόλουθες λέξεις / φράσεις που δηλώνουν αντίθεση, ή με αντιθετικούς συνδέσμους να συνδέσετε παρατακτικά ή υποτακτικά τις προτάσεις της επομένης παραγράφου, όπου συγκρίνονται τα απομνημονεύματα με την Ιστορία. Σε κάποιο από τα κενά της παραγράφου δεν χρειάζεται η χρήση αντιθετικού συνδέσμου ή άλλης λέξης για να δηλωθεί η αντίθεση. (Κάθε σύνδεσμος ή λέξη ή φράση θα χρησιμοποιηθεί μόνο μία φορά.)

αν και	από την άλλη πλευρά	έπειτα
αντίθετα	ενώ	μολονότι
από τη μια πλευρά	εξάλλου	όμως

Τα Απομνημονεύματα διαφέρουν από την Ιστορία τόσο στον τρόπο που αφηγούνται τα ιστορικά γεγονότα όσο και στο σκοπό της σύνταξής τους. .... (1) εξετάζοντας λεπτομερέστερα τους αφηγηματικούς τρόπους των δύο ειδών, διαπιστώνουμε ότι ..... (2) στα απομνημονεύματα ο αφηγητής μετέχει στα αφηγούμενα γεγονότα, στην Ιστορία δεν μετέχει. .... (3) η οπτική γωνία της αφήγησης στα απομνημονεύματα είναι εσωτερική, ... (4) στην Ιστορία μηδενική. .... (5) ..... (6) η γλωσσική ποικιλία που χρησιμοποιείται στα απομνημονεύματα, καθορίζεται από την ηλικία, την καταγωγή, τη μόρφωση, τα ενδιαφέροντα του συντάκτη τους, στην ιστορική συγγραφή χρησιμοποιείται, κατά το μάλλον ή ήττον, η επίσημη γλωσσική ποικιλία. Τέλος ..... (7) το ύφος των απομνημονευμάτων μπορεί να είναι απλό και καθημερινό, κάποτε απολογητικό και εξομολογητικό, το ύφος της ιστορικής συγγραφής είναι, συνήθως, τυπικό και επίσημο. .... (8) τα απομνημονεύματα δεν είναι Ιστορία, είναι ..... (9) πηγή Ιστορίας, καθώς ο σκοπός του συντάκτη τους είναι να διατηρήσει στη συλλογική μνήμη σημαντικά γεγονότα στα οποία έλαβε μέρος, και συγχρόνως να προβάλει την προσωπικότητα και τη συμβολή του σ' αυτά. .... (10) ο ιστορικός διασταυρώνει τις πηγές που έχει στη διάθεσή του, προσπαθώντας να ερμηνεύσει τα ιστορικά γεγονότα και να προσεγγίσει, στο βαθμό του δυνατού, την ιστορική αλήθεια.

8.Π.α.2.4. Να υπογραμμίσετε τις προτάσεις στις οποίες μπορεί να παραλειφθεί ο αντιθετικός σύνδεσμος, χωρίς να ατονήσει η αντίθεση ⁸.

⁸ Η άσκηση αυτή προσφέρεται να γίνει προφορικά, για να αξιοποιηθεί και ο κατάλληλος επιτονισμός.

1. *Λέγονται αυτά, μα δεν γίνονται.*
2. *Γεια σας, χαρά σας, μάστοροι, και σεις οι μαθητάδες.
Μα τι έχει ο πρωτομάστορας κι είναι βαργιομισμένος;*
3. *Ένα φως δυνατό αλλά και ήμερο.*
4. *Ύστερα από έναν αγώνα όχι μόνο πολύμοχθο αλλά και πολύχρονο πέτυχα
τις επιδιώξεις μου.*
5. *Αυτός στον πόλεμο κατόρθωσε όχι μόνο να μη χάσει τίποτε, αλλά και να
κερδίσει εκατομμύρια.*
6. *Δεν μας έβλαψε, παρά μας βοήθησε όσο μπόρεσε.*
7. *Από τότε όχι μόνο δεν ήρθε καμιά φορά να με δει, μα ούτε μου έγραψε
κανένα γράμμα.*
8. *Ήθελε να πείσει όχι εμένα αλλά τον ίδιο τον εαυτό του.*

8.Π. β. Συνοχή παραγράφων με αντιθετική σύνδεση **Ανάπτυξη δύο εννοιών σε ένα ευρύτερο κείμενο**

8.Π.β.1. Ερωτήσεις ελεύθερης ανάπτυξης

8.Π.β.1.1. Πιθανόν έχετε παρατηρήσει ότι οι γνωστές ευρωπαϊκές γλώσσες, η Αγγλική, η Γαλλική, η Γερμανική και η Ιταλική, έχουν την ίδια λέξη για την αγάπη και για τον έρωτα (love, amour, Liebe, amore αντιστοίχως). Ωστόσο, πρόκειται για διαφορετικά συναισθήματα. Παίρνοντας αφορμή από τη συναφή ρήση του Ο. Ελύτη, καθώς και από το απόσπασμα του Έριχ Φρομ που δίνονται στη συνέχεια, να αναπτύξετε στο ημερολόγιό σας τη διαφορά ανάμεσα στις δύο έννοιες, σημείο προς σημείο, όπως την καταλαβαίνετε ή και την έχετε βιώσει.

A. (...) Μια γλώσσα όπως η Ελληνική όπου άλλο πράγμα είναι η αγάπη και άλλο πράγμα ο έρωτας (...)

(Ο. Ελύτης, *Ο μικρός Ναυτίλος*, «ΧΥ», εκδ. Ίκαρος, Αθήνα 1992)

B. Η αγάπη δεν είναι βασικά μια σχέση προς ένα ιδιαίτερο άτομο. Είναι μια στάση, ένας προσανατολισμός του χαρακτήρα που καθορίζει τη σχέση ενός ατόμου προς τον κόσμο ως σύνολο κι όχι προς ένα «αντικείμενο» αγάπης. Αν ένα άτομο αγαπά μόνο ένα άλλο άτομο κι είναι αδιάφορο προς τους άλλους συνανθρώπους του, η αγάπη του δεν είναι ακριβώς αγάπη αλλά μια συμβιωτική προσκόλληση ή ένας διογκωμένος εγωισμός. Με τον όρο «αγάπη» εννοώ την αίσθηση της ευθύνης, τη φροντίδα, το σεβασμό, τη γνώση για κάθε άλλη ανθρώπινη ύπαρξη και την επιθυμία για την ανάπτυξη της ζωής της.

Η ερωτική αγάπη εκφράζεται με τη βαθιά επιθυμία για πλήρη συνταύτιση και ένωση με το άλλο πρόσωπο. Από την ίδια της τη φύση είναι αποκλειστική και όχι παγκόσμια. Πρώτα απ' όλα, η ερωτική αγάπη συχνά συγχέεται με τη συναρπαστική εμπειρία του να ερωτεύεσαι, με την αιφνίδια κατάρρευση των φραγμών που υπήρχαν μεταξύ των δύο, ξένων ως εκείνη τη στιγμή, προσώπων. Αλλά αυτή η εμπειρία είναι από τη φύση της λιγότερη. Αφού ο ξένος γίνει ένα οικείο πρόσωπο, δεν υπάρχουν πια φραγμοί να υπερνικηθούν, ούτε ξαφνικό πλησίασμα να επιτευχθεί. Ενώ το άτομο που αγαπάμε το γνωρίζουμε τόσο καλά όσο τον εαυτό μας. Ή μάλλον θα έλεγα, τόσο λίγο όσο τον εαυτό μας.

(Έριχ Φρομ, *Η τέχνη της αγάπης*, εκδ. Μπουκουμάνης, Αθήνα 1978, σσ. 59-67, επιλεγμένα αποσπάσματα)

8.Π.β.1.2. Επειδή πρόκειται να λάβετε μέρος σε μια τηλεοπτική εκπομπή με θέμα το σχολείο στο οποίο ονειρεύονται να φοιτήσουν οι σημερινοί μαθητές,

μελετήσατε διάφορα κείμενα όπου συγκρινόταν ο παραδοσιακός με το σύγχρονο τρόπο διδασκαλίας και κρατήσατε με μορφή διαγράμματος τις ακόλουθες σημειώσεις.

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΣ ΤΡΟΠΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΤΡΟΠΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ
<ul style="list-style-type: none"> • Μονόλογος δασκάλου / καθηγητή • Ερωτήματα υποβάλλει ο δάσκαλος • Παθητική παρακολούθηση των μαθητών • Χρήση του μαυροπίνακα • Ένα και μοναδικό σχολικό εγχειρίδιο • Διδασκαλία ξεκομμένη από τη ζωή των μαθητών ... 	<ul style="list-style-type: none"> • Συζήτηση / διάλογος μεταξύ μαθητών - καθηγητών • Ερωτήματα υποβάλλουν δάσκαλος και μαθητές • Ενεργητική συμμετοχή των μαθητών • Χρήση του μαυροπίνακα αλλά και διάφορων άλλων οπτικοακουστικών και ηλεκτρονικών μέσων διδασκαλίας • Πολλαπλό βιβλίο • Σύνδεση της διδασκόμενης ενότητας με τη ζωή των μαθητών ...

Προκειμένου να εκπονήσετε την εισήγησή σας, στηρίζετε στα στοιχεία του διαγράμματος, τα οποία και εμπλουτίζετε με κατάλληλα επιχειρήματα και ενδεικτικά παραδείγματα, ώστε το «θέμα» σας να γίνει πιο παραστατικό και επομένως κατανοητό από τους συνομιλητές σας και τους ακροατές της τηλεοπτικής εκπομπής.

Να συνθέσετε το κείμενο αυτό λαμβάνοντας υπόψη σας ότι στο κύριο μέρος του μπορείτε:

- α) να παρουσιάσετε σε κάθε παράγραφο ένα ή περισσότερα συναφή σημεία της σύγκρισης - αντίθεσης των δύο τρόπων διδασκαλίας (μεταβατική σύνδεση παραγράφων), ή
- β) σε μια ή περισσότερες παραγράφους να περιγράψετε πρώτα τον παραδοσιακό τρόπο διδασκαλίας και ύστερα σε άλλες το σύγχρονο ως προς τα ίδια σημεία (αντιθετική σύνδεση παραγράφων), ή
- γ) να χρησιμοποιήσετε και τους δύο ανωτέρω τρόπους (μεταβατική και αντιθετική σύνδεση παραγράφων).

8.Π.β.2. Ερώτηση συνδυασμού σύντομης απάντησης και ελεύθερης ανάπτυξης

Να διαβάσετε το ακόλουθο κείμενο και να απαντήσετε στις ερωτήσεις που δίνονται μετά από αυτό.

Το ανελεύθερο παιδί

Το πλαστό, το καταπιεσμένο παιδί, το βρίσκει κανείς σ' όλον τον κόσμο. Δεν χρειάζεται παρά να ρίζουμε μια ματιά γύρω μας. Κάθεται σ' ένα άβολο θρανίο μέσα σ' ένα άβολο σχολείο. Αργότερα κάθεται σ' ένα πιο άβολο γραφείο μιας επιχείρησης ή στον πάγκο εργασίας ενός εργοστασίου. Ένα τέτοιο παιδί είναι πειθήνιο, φοβάται την κριτική κι επιθυμεί να είναι τυπικό και συμβιβαστικό. Αποδέχεται ό,τι του διδάσκουν σχεδόν χωρίς αντίρρηση και θα μεταβιβάσει στα παιδιά του όλα του τα συμπλέγματα, τους φόβους και τις απογοητεύσεις του.

Ας προσπαθήσουμε να φανταστούμε τη ζωή ενός μέτριου μαθητή, τον οποίο θα μπορούσαμε να ονομάσουμε Τζων Σμιθ. Τελείωσε το σχολείο με μια επιφανειακή μόρφωση και μια πολιτιστική καλλιέργεια που δημιουργήθηκε από περιοδικά που δεν σέβονται την ανθρώπινη προσωπικότητα, τραγούδια γεμάτα μίσος ή απαισιοδοξία και βίαιες κινηματογραφικές ταινίες. Η οικογένεια Σμιθ είναι κόσμιοι και φιλικοί άνθρωποι, πλούσιοι σε παιδιάστικες δοξασίες και προλήψεις, ευκολόπιστοι και ανεκτικοί. Ανεκτικοί στα εγκλήματα των μεγάλων εταιρειών, αλλά και των συμπολιτών τους, κατά του φυσικού περιβάλλοντος, στην κακομεταχείριση των ζώων, στο ρατσισμό, στις μικρές και μεγάλες βιαιότητες γύρω μας.

Σε κάθε σχεδόν σιδηροδρομική διαδρομή θα ακούσω μια μητέρα να λέει: «Βασίλη, αν ξανατρέξεις στο διάδρομο, θα σε βάλει ο εισπράκτορας φυλακή.» Τα περισσότερα παιδιά διαπαιδαγωγούνται σε μια ατμόσφαιρα γεμάτη ψέματα και φόβους.

Πολλές μητέρες, που στο σπίτι τους φέρονται θαυμάσια στα παιδιά τους, όταν βρεθούν μαζί με άλλους τα μαλώνουν ή τα δέρνουν, γιατί φοβούνται πως διαφορετικά θα τις παρεξηγήσουν. Έτσι, το παιδί εξαναγκάζεται να προσαρμοστεί στην παράλογη κοινωνία μας.

Το ελεύθερο παιδί

Υπάρχουν τόσα λίγα παιδιά που καθορίζουν τη ζωή τους μόνα τους, ώστε κάθε απόπειρα περιγραφής ενός τέτοιου παιδιού δεν είναι παρά ένα πείραμα.

Βέβαια, δεν θα μπορούσε ίσως να υπάρξει ένα απόλυτα αυτόνομο παιδί. Κάθε παιδί έχει διαμορφωθεί από τους γονείς του, τους δασκάλους του και την κοινωνία. Και ένα παιδί είναι συνήθως τόσο ελεύθερο, όσο ελεύθεροι είναι οι γονείς, οι δάσκαλοι και η κοινωνία. Η κόρη μου η Ζωή μεγάλωνε μαθαίνοντας να μη φοβάται τα ζώα. Όταν όμως μια μέρα σταμάτησα το αυτοκίνητο σ' ένα λιβάδι και είπα «Έλα να δούμε από κοντά τις αγελάδες», με κοίταζε φοβισμένα λέγοντάς μου «Όχι, όχι, οι αγελάδες θα σε φάνε!». Της το είχε πει ένα επτάχρονο παιδί. Είναι βέβαια αλήθεια πως αυτός ο φόβος της Ζωής κράτησε μόνο μία ή δύο εβδομάδες. Αργότερα την επηρέασε κάποια ιστορία για τίγρεις που παραμονεύουν τάχα μέσα σε θάμνους.

Ένα ελεύθερο παιδί θα ανακαλύψει πολύ εύκολα τα ενδιαφέροντά του. Χωρίς τις τρομαγμένες κραυγές και τον θυμωμένο τόνο των μεγάλων θα ασχοληθεί με απίστευτη λογική με κάθε είδους υλικό. Η ταλαιπωρημένη μητέρα που ενώ μαγειρεύει βασανίζεται από χίλιες αγωνίες, σκεπτόμενη τι μπορεί να σκαρώνουν την ίδια στιγμή τα παιδιά της, ουσιαστικά δεν εμπιστεύεται ποτέ αυτά τα παιδιά. «Πήγαινε να δεις τι κάνει ο μικρός και πες του να σταματήσει!» Αυτή την αντίληψη την συναντάμε και σήμερα σε πολλά σπίτια.

(Επιλεγμένα και διασκευασμένα αποσπάσματα από το βιβλίο του Α.Σ. Νηλ: Θεωρία και πράξη της αντιαυταρχικής εκπαίδευσης. Εκδ. Μπουκουμάνης, Αθήνα 1972, σσ. 145-162)

- A) Πώς διαφέρουν τα ελεύθερα από τα ανελεύθερα παιδιά ως προς
- α) τους φόβους και τις φοβίες,
  - β) την εμπιστοσύνη και, γενικά, τις αντιδράσεις των μεγάλων προς αυτά και
  - γ) τη δυνατότητα να καλλιεργήσουν τα ενδιαφέροντά τους;
- B) Ποιες άλλες διαφορές αναφέρονται στα ανωτέρω κείμενα;
- Γ) Να παρουσιάσετε τα δύο μέλη της σύγκρισης / αντίθεσης σε ένα κείμενο (250-300 λέξεων) που θα εκφωνήσετε στη Βουλή των Εφήβων, για να περιγράψετε το όραμά σας για τα παιδιά του μέλλοντός σας.